

“เที่ยวทิพย์แนวพุทธ” กับ “การเมืองปกติใหม่” ในยุคโควิด-19*
“THE BUDDHIST IMAGINARY TRIP” AND “THE NEW NORMAL POLITICS”
IN COVID-19 PERIOD

อภิชนา ฤชัย

Apichaya Ruechai

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Phetchaburi Buddhist Collage

Corresponding Author E-mail: deawdao@yahoo.com

บทคัดย่อ

โรคโควิดทำให้ทั่วโลกเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นปกติใหม่เพื่อความอยู่รอด ทั้งรักษานามัยรูปแบบการเรียนรู้การทำงาน ปฏิสัมพันธ์ต่อคนรอบข้าง ไม่ว่าเพศวัยสาขาอาชีพใดล้วนได้รับผลกระทบ ในยามจำเป็นต้องอยู่หรือทำงานที่บ้านเช่นนี้จึงเกิดกิจกรรมออนไลน์แก้เหงาที่เรียกว่า “เที่ยวทิพย์” โพสต์ภาพสถานที่เที่ยวสมมติว่าได้ไปจริง แต่พุทธศาสนิกชนสามารถใช้ปัญญาพลิกแปลงการเที่ยวทิพย์เป็นอุบายนำมาซึ่งบุญกุศลได้จริงตามที่พระพุทธเจ้าทรงรับรองอานิสงส์ไว้ไม่ไร้สาระหรือเพียงสนุกสนาน และแม้โควิดทำให้มีอาจเดินทางตามปกติแต่ก็ไม่ได้ทำให้หมดโอกาสแสวงบุญ เพราะการแสวงบุญตามพระไตรปิฎกไม่ใช่การท่องเที่ยวศาสนสถานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเข้าใจทั่วไป แต่หมายถึงความตระหนักและใส่ใจในบุญอันเป็นสิ่งสำคัญและพึงปรารถนา ซึ่งเกิดได้ทุกวิถีทุกที่ทุกเวลา ชาวพุทธจึงหาประโยชน์จากวิกฤตินี้ให้เป็นช่วงเวลาแสวงบุญได้ และสมควรยิ่ง ด้วยการน้อมหลักธรรมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับความลำบากที่ต้องเผชิญ เพราะได้ทั้งบุญและช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผ่านทุกอย่างได้ด้วยดี นอกจากนี้ ชาวพุทธในฐานะพลเมืองของชาติก็สามารถพัฒนาตนด้วยธรรมะและการศึกษาเพื่อรู้เท่าทันบุคคลและสถานการณ์ และเพื่อเปลี่ยนสังคมการเมืองเป็น “การเมืองปกติใหม่” นำไปสู่การเมืองทิพย์หรือการเมืองอุดมคติให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต

คำสำคัญ: เที่ยวทิพย์แนวพุทธ; การเมืองปกติใหม่; ยุคโควิด-19

* Received November 10, 2021; Revised December 4, 2021; Accepted December 7, 2021

Abstract

The coronavirus pandemic had forced everyone around the world to change lifestyle to the new normal for their own survival; being sanitary, form of learning or working, and interacting with those around them. Regardless of the gender, age, career field were all affected. In times of need to stay or work at home like this, an online activity relieving loneliness, called “The Imaginary Trip” posting the tourism attraction pictures on social medias as if they actually visited, occurred. Buddhists could wisely turn this activity into a ruse that actually bring merit as the Buddha had guaranteed, not in vain or just for fun. Even though COVID had prevented us from traveling normally, pilgrimage opportunities were not stopped since pilgrimage according to the Tipitaka did not refer to travel to the religious sites and pray to sacred things like general understanding. Rather, it meant recognizing and paying attention to the importance and desirability of merit that could happen anyway, anywhere, anytime. Therefore, Buddhists could take advantage of this crisis as a time of making-merit, and it was very expedient to adopt the principles of Dhamma to adapt to the hardships they had faced because of not only gaining merit but also holding on the mind in addition to maintain ourselves to pass everything well. Moreover, Buddhists as the citizen of nation were able to develop themselves through Dhamma and education in order to be aware of people and situations and change political society to “A New Normal Political Society” that led to ideological politics in the future.

Keywords: Buddhist Imaginary Trip; New Normal Political Society; COVID-19 Period

บทนำ

ในยุคโควิดเช่นนี้ทุกคนต้องปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตไปสู่วิถีปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งแม้เราและคนรอบข้างอาจรู้สึกอึดอัดรำคาญใจกับโรคระบาดที่ยืดเยื้อยาวนาน ทั้งต้องระมัดระวังการติดเชื้อ ต้องนํานางกลับมาทำที่บ้าน (Work from home) ต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยระบบออนไลน์ ฯลฯ ก็ยังทราบในใจกันดีว่าวันหนึ่งจะคลี่คลาย แต่เมื่อหันมาพบกับสภาพการเมืองอันน่าเบื่อหน่าย ที่ไม่ว่ายุคสมัยไหนก็มีแต่ความขัดแย้งมองไม่เห็นความสิ้นสุด ทำให้รู้สึกท้อแท้กับว่าทุกอย่างเข้ามาซ้ำเติมมิให้พบกับความสงบสุขได้เลย อย่างไรก็ตาม สำหรับพุทธศาสนิกชนนั้น มีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและสามารถประคับประคองตนให้ผ่านพ้นได้ทุกสถานการณ์ เช่น แม้ไม่อาจเดินทางไปไหนในระหว่างการระบาดของโรคโควิด-19 แต่ก็แสวงบุญที่บ้านได้ เพราะการแสวงบุญแท้จริงแล้วคือการทำความดีให้ได้บุญ มิใช่การท่องเที่ยวขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอาจ

สนุกกับการแสวงบุญอย่างสร้างสรรค์ได้ตลอดเวลา เช่น เทียวทิพย์กิจกรรมแก้เหงาออนไลน์ก็พลิกแพลงให้เป็น “เทียวทิพย์แนวพุทธ” เป็นต้น ตลอดจนสามารถน้อมหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติ ขณะต้องใช้เวลาที่บ้านเพิ่มขึ้นให้ได้บุญกุศลและนำพาชีวิตรอดจากความลำบากนี้ไปได้ ซึ่งการปลูกฝังธรรมะควบคู่กับพัฒนาการศึกษานี้เองที่จะช่วยให้พลเมืองรู้เท่าทันบุคคลและสถานการณ์ อันเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคมการเมืองเป็น “การเมืองปกติใหม่” ที่สงบสันติไร้ซึ่งการทุจริต และนำไปสู่การเมืองทิพย์หรือการเมืองอุดมคติที่ทุกคนใฝ่หาได้ในอนาคต

เทียวทิพย์แนวพุทธ

กิจกรรมในระหว่างสถานการณ์โควิดส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่อยู่ที่บ้านตามลำพัง อาทิ จัดห้อง อ่านหนังสือ ชมภาพยนตร์ วาดภาพ ฯลฯ การใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ก็พอจะเป็นช่องทางให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่อยู่ต่างสถานที่ได้ ท่องไปยังโลกโซเชียลคลายเหงาได้ ซึ่งกิจกรรมออนไลน์ยอดนิยมในขณะนี้ก็คือ “เทียวทิพย์”

เทียวทิพย์ เป็นศัพท์ใหม่เกิดขึ้นในช่วงนี้ที่การระบาดของเชื้อไวรัสเกิดขึ้นเป็นเวลานาน ผู้คนไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันตามปกติต้องพยายามอยู่ในที่พักอาศัยของตน ทำงานที่บ้าน งดเดินทางท่องเที่ยวเพื่อลดการเสี่ยงสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ จึงเกิดกิจกรรมออนไลน์โพสต์ภาพสถานที่ที่ตนเองอยากไปหรือเคยไปแล้วลงในสื่อต่าง ๆ แล้วจินตนาการสนุกสนานประหนึ่งว่าได้ไปเยือนที่นั้นจริง กลายเป็นศัพท์โซเชียลว่า เทียวทิพย์ ซึ่งเป็นกระแสทำตามกันมากโดยเฉพาะหมู่วัยรุ่น

“ทิพย์” ปกติเป็นศัพท์ที่เทียบได้กับคำว่า “Clairvoyance” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 นิยามไว้ว่า ทิพย์ เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ของเทวดา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) กล่าวคือ เป็นการรู้ที่เหนือมนุษย์ มีสัมผัสพิเศษเป็นสิ่งวิเศษของเทวดา เช่น อิมทิพย์ รู้สึกปราศจากความหิว นึกปรารถนาสิ่งใดก็เหมือนได้รับประทานสิ่งนั้นและอิ่มได้ในบัดดล ซึ่งบางครั้งคนเราก็นำมาล้อเล่นกับผู้ที่ไม่ยอมรับประทานข้าวปลาอาหารว่าคนนั้นเขอิมทิพย์ เป็นต้น คำว่าทิพย์ในแง่ของกิจกรรมคลายเหงาในโลกออนไลน์นั้นมียากมาย เช่น ออกกำลังกายทิพย์ เดททิพย์ ฯลฯ แล้วแต่ใครจะใช้ไปในทางใด นอกจากนี้ยังมีความหมายอื่น ๆ อีกด้วย คือ ไม่มีอยู่จริง เพ้อเจ้อ คิดขึ้นเอง หรือแม้แต่สร้างเรื่องลวงโลกเป็นลักษณะของการแปรความหมายกว้างออก โดยขยายคำที่อยู่ข้างหน้าให้เพิ่มอรรถสยยิ่งขึ้น อาทิ รวยทิพย์ (ไม่ได้รวยจริง แต่สมมติใจตัวเองว่ามีทรัพย์สินร่ำรวยมาก) เมาทิพย์ (ไม่ได้ดื่มแอลกอฮอล์ แต่รู้สึกเมาไม่ได้สติราวกับดื่มจริง) เป็นต้น คล้ายกับคำว่า “มโน” ที่มีรากศัพท์มาจาก มนสฺ ซึ่งหมายถึงใจ (เปลื้อง ณ นคร, 2555) เป็นศัพท์โซเชียลใหม่ก่อนหน้านี้เช่นกันที่ความหมายเปลี่ยนไป หมายถึง อุปาทาน คิดเองเออเอง แต่การใช้คำนี้จะมีความหมายไปในทางลบมากกว่า

ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “ทิพย์” เป็นนามธรรมแสดงถึงภาวะสุขอย่างหนึ่งที่มีอยู่จริง และมีทั้งในต่างภพภูมิซึ่งสัมผัสรู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุจิต) สัมพันธ์กับเรื่องของบุญกุศล บารมี

ความสุข ความงดงาม สิ่งวิเศษ สวรรค์ มิใช่คำล้อเล่นเลื่อนลอย คำนี้ปรากฏและมีความสำคัญในบริบทต่าง ๆ ตามการอ้างอิงในพระไตรปิฎก อาทิ

“ภิกษุเมื่อเจริญ กระทำให้มากซึ่งอิทธิบาท 4 อย่างนี้ ย่อมได้ยินเสียง 2 ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งอยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพย์โสตธาตุอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์” (ส.มหา. 31/1149/143)

“นันทกะ ก็แล อริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม 4 ประการนี้ เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยอายุทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เป็นผู้ประกอบด้วยวรรณะทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เป็นผู้ประกอบด้วยสุขทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เป็นผู้ประกอบด้วยยศทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เป็นผู้ประกอบด้วยความเป็นใหญ่ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์. นันทกะ ก็เราได้ฟังแต่สมณะหรือพราหมณ์อื่น จึงกล่าวเรื่องนั้นหาไม่ได้ ความจริง เรารู้อย่าง เห็นเอง ทราบเอง จึงกล่าวเรื่องนั้น.” (ส.มหา. 31/1582/256)

“ชื่อว่า แก่พยายม (ยมสฺส รณฺโณ) ความว่า พญาเวมานิกเปรตชื่อว่า พญายม เวลาหนึ่ง เสวยสมบัติมีต้นกัลปพฤกษ์ทิพย์ อุทยานทิพย์ และเหล่านางพ่อนทิพย์ เป็นต้น ในวิมานทิพย์ เวลาหนึ่งเสวยผลของกรรม. พญายมผู้ตั้งอยู่ในธรรมราชา มีอยู่. และพญายมอย่างนั้น ก็ได้มีอยู่แต่พระองค์เดียว แต่ว่ามีอยู่ถึง 4 พระองค์ที่ประดุจทั้ง 4.” (อง.ติก. 34/457/157)

จากทั้ง 3 ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภิกษุประพตติอิทธิบาท 4 เกิดทิพย์โสตธาตุจึงได้ยินเสียงทิพย์ พระอริยสงฆ์เจริญด้วยธรรมจึงเป็นผู้ประกอบด้วยอายุวรรณะสุขและยศอันเป็นทิพย์ พญายมทั้ง 4 องค์เสวยสมบัติในวิมานทิพย์ มีต้นกัลปพฤกษ์ทิพย์ อุทยานทิพย์และนางพ่อนทิพย์ก็เพราะเป็นผู้อยู่ในธรรมราชา สรุปได้ว่า ความเป็นทิพย์ของพวกท่านล้วนเป็นอันสูงส่งของ “บุญ” จากคุณงามความดีที่ได้ปฏิบัติมาทั้งสิ้น

ในชีวิตคนเราการทำคามดีสั่งสมบุญก็คือการสั่งสม “ทิพย์สมบัติ” ที่ส่งผลเป็นความสุขสบาย เพราะบุญเป็นที่พึงทั้งโลกนี้และโลกหน้า (สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, 2550) ระดับโลกียะจะทำให้เป็นผู้สุขกายสุขใจ การงาน การเงิน สุขภาพ ความรักดีงามในชาตินี้ และได้เสวยบุญบนสวรรค์ในชาติหน้า ระดับโลกุตระก็ต้องอาศัยการบำเพ็ญบุญเพื่อเข้าสู่กระแสพระนิพพาน ตามปรากฏในพระไตรปิฎก ดังนี้

“พระผู้มีพระภาคเจ้า ครั้นทรงแสดงสมบัติคือความเป็นพระราชาของเทพและมนุษย์ ที่บุคคลพึงได้ด้วยบุญญาณภาพ ด้วยคาถานี้อย่าง

นี้แล้ว... ทรงแสดงสมบัติคือพระนิพพาน จึงตรัสคานานี้ว่า สมบัติของมนุษย์ ความยินดีอันใดในเทวโลกและสมบัติคือพระนิพพานใด อริสฺสผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้”(ขุ.ข. 39/9/312)

จากพระคาถาจะเห็นได้ว่า บุคคลผู้ปรารถนานิพพาน หรือจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดได้นั้นก็เป็นผลจากการสั่งสมบุญเช่นกัน

คนทั่วไปยังเข้าใจผิดเรื่องบุญกันอยู่หลายประการ บางคนคิดว่าการได้มาซึ่งบุญเป็นเรื่องเฉพาะการทำกิจกรรมในวัดกับพระหรือทำดีเพื่อสังคม เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ ตักบาตร ทำสังฆทาน ปลอญนกล่อญปลา ฯลฯ แต่ความจริงแล้ววิธีการสร้างบุญบารมีในพระพุทธศาสนามี 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ การบริจาคทาน การถือศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งการทำทานสักเพียงใดก็ไม่อาจได้บุญมากเท่ากับการรักษาศีล และการรักษาศีลบริสุทธิ์เคร่งครัดเพียงใดก็ได้บุญเท่ากับการเจริญภาวนา ซึ่งการเจริญภาวนานั้นเป็นการสร้างบุญสูงสุดและได้บุญมากที่สุด (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องเหตุแห่งบุญและระดับของบุญไว้โดยละเอียด แม้กิจกรรมเล็กน้อยในชีวิตประจำวันที่ไม่คาดว่าเป็นบุญหรือกำลังก่อกรรมโดยไม่มีเจตนาอันก็มีอยู่มาก เบื้องต้นหากปรารถนาบุญแต่ยังไม่มีเวลาศึกษาหรือปฏิบัติจริงจึงจึงควรสำรวจกายวาจาใจเป็นสมาธิไว้เสมอ เพราะทุกการกระทำคือเหตุแห่งบุญและบาปที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิต การทำความดีละเว้นความชั่วเพื่อสั่งสมทียสมบัตินี้จะทำให้ชีวิตดีขึ้น

กิจกรรมของชาวพุทธที่สร้างและสั่งสมบุญกุศลให้กับชีวิตนั้นมีมากมาย แม้เรื่องเล็กน้อยก็ริเริ่มพลิกแพลงให้เกิดบุญได้เช่นกัน อาทิ เทียวทิพย์ เป็นต้น วัยรุ่นโพสต์ภาพเที่ยวทิพย์ในโลกโซเชียลได้รับความสนุกสนานเฮฮา แต่ชาวพุทธใช้ปัญญา “เที่ยวทิพย์แนวพุทธ” โดยใช้เทคโนโลยีตามยุคสมัยให้เกิดบุญได้ง่าย ๆ เพียงแค่โพสต์ภาพพระพุทธรูป ภาพพระเกจิอาจารย์ วัดวาอาราม ศาสนวัตถุ ศาสนสถานหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เคยได้เข้าร่วม แพนภาพสถานที่ท่องเที่ยวทั่วไป เช่น งานกฐิน งานบวช ปิดทองฝังลูกนิมิต เป็นต้น

เที่ยวทิพย์แนวพุทธนอกจากจะได้ความเพลิดเพลินแล้วยังได้บุญกุศลตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับรอง เหตุแห่งบุญประการหนึ่งดังปรากฏในพระไตรปิฎก มงคลสูตรข้อที่ 29 คือ “บุญเกิดขึ้นได้จากการเห็นสมณะ” มีอานิสงส์ทำให้เป็นผู้มีสติปัญญา มีสิริวรรณะดี ไม่มีโรคเกี่ยวกับดวงตาตลอดหลายพันชาติ มีดวงตามองใส และมีสมบัติในเทพและมนุษย์อีกด้วย (ขุ.ข. 39/6/199) ดังนั้น ในการเที่ยวทิพย์ชมประติมากรรมและศาสนสถาน จึงเกิดกระแสบุญขึ้นได้ในทุกกระบวนการนับตั้งแต่มีใจระลึกถึงพระ ขณะจินตนาการไปเที่ยววัด ปรารถนาไปทำบุญที่วัด เกิดขึ้นทุกห้วงขณะจิตที่เลือกรูปภาพและโพสต์ลงบนสื่อ ผู้พบเห็นก็ได้บุญเพราะพลอยมีใจระลึกถึงพระศาสนาไปด้วย อาจจุดประกายให้นึกอยากไปและวางแผนไปกราบสักการะถึงสถานที่แห่งนั้นในอนาคต อนึ่ง กระแสบุญยังเกิดขึ้นอีกทุกครั้งไม่ว่าจะกลับมาเปิดย้อนดูในครั้งใด

ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้การสร้างบุญทำได้ด้วยวิธีที่หลากหลายและสร้างสรรค์ ดังตัวอย่างบุญจากการพบเห็นสมณะนั้นเกิดขึ้นง่ายมากในสมัยนี้ เมื่อเที่ยวทักทายด้วยความปีติอ่อนน้อม บุญกุศลก็เกิดขึ้นทันทีโดยมิต้องออกแรงหรือใช้เวลาเดินทางไปถึงวัด และได้บุญเป็นทวีคูณเมื่อแบ่งปันลงในช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้บุญจากการเห็นสมณะเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ชาวพุทธชนชายในบุญได้ไม่จำกัดวิธี แม้ในบางสิ่งที่ผู้คนอาจมองข้าม เช่น การส่งรูปดอกไม้สวัสดียามเช้าในแอปพลิเคชันไลน์ก็อาจเปลี่ยนเป็นส่งภาพพระพุทธรูปที่งดงามให้ได้ทั้งบุญทั้งมิตรภาพ หรือคิดหากิจกรรมอื่น ๆ ให้ได้บุญตามความสร้างสรรค์ เป็นต้น ก็จะรู้สึกสนุกกับบุญกุศลใกล้ตัวในชีวิตประจำวันได้อีกมาก

บุญกุศลมีอยู่รอบตัวจนกล่าวได้ว่า เราแสวงบุญได้ตามอำเภอใจปรารถนา ดังเช่นเที่ยวทักทายแนวพุทธที่ไม่ใช่เรื่องไร้สาระแต่เป็นความฉลาดในการแสวงบุญอย่างหนึ่ง สถานการณ์โควิดอาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกมุมโลก ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการที่ต้องขาดรายได้หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวที่อดไปเยือนสถานที่ต่าง ๆ แต่ไม่ส่งผลต่อนักแสวงบุญที่แท้จริง แม้แต่น้อย และอาจเป็นช่วงเวลายกระดับจิตใจตนเองท่ามกลางสภาพุ่นวายของสังคมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีได้ในวันข้างหน้าอีกด้วย

แสวงบุญบ้านเรา

ในยุคโควิดเราชาวพุทธก็ “แสวงบุญ” กันได้ที่ “บ้านเรา” เพราะการแสวงบุญที่แท้จริงนั้นทำได้โดยไม่ได้อาศัยอยู่กับสถานที่ แสวงบุญบ้านเรานั้นอาจเป็นคำที่ย้อนแย้งสำหรับใครหลายคน และตั้งคำถามในใจว่า ในเมื่อเดินทางไปไหนไม่ได้แล้วจะออกแสวงบุญได้อย่างไร? ซึ่งในที่นี่ยังคงยืนยันว่าเราสามารถแสวงบุญที่บ้านของเราเองได้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดกุศลจิต อาทิ อ่านหนังสือธรรมะ งดรับประทานเนื้อสัตว์ เป็นต้น

คำว่า “แสวงบุญ” ในพระไตรปิฎกนั้น มินัยถึงความตระหนักในความสำคัญและใส่ใจในบุญกุศล ซึ่งผลบุญที่เกิดขึ้นก็เป็นบุญจากภาวะจิตงดงามในขณะนั้น กล่าวคือ การแสวงบุญจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งมีใจรักและเห็นคุณค่าของบุญจนบันดาลใจให้ลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้บุญ ต่างกับแสวงบุญตามค่านิยมในปัจจุบันที่หมายถึงการท่องเที่ยวสักการะขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใน ศาสนสถานเพื่อความเป็นสิริมงคล อนึ่ง “จาริกแสวงบุญ” ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นภายหลังและสร้างความเข้าใจผิดเช่นเดียวกันนี้ให้กับคนในสังคมจำนวนไม่น้อย

การแสวงบุญสมัยพุทธกาล ดังตัวอย่างในพระสูตรต้นตปิฎกที่อนาถบดินทิตเศรษฐีคราวจุติเป็นเทพบุตรบนสวรรค์ ได้กล่าวชมพระเชตวันและเหล่าภิกษุ ดังนี้

“ในคำเหล่านั้น คำว่า อันสงฆ์ผู้แสวงบุญอยู่อาศัยแล้ว... ได้แก่ ที่หมู่ภิกษุพักอาศัยดีแล้ว. ครั้นกล่าวชมพระเชตวันด้วยคาถาแรกอย่างนี้แล้ว ต่อมาเทพบุตรเมื่อจะกล่าวชมอริยมรรค จึงได้กล่าวคำว่า กรรม.. วิชา... ธรรม.. ศีล...ชีวิตอดม... หมู่สัตว์ย่อมหมดจดด้วยสิ่งนี้

... สัตว์ย่อมบริสุทธิ์ด้วยมรรคที่ประกอบด้วยองค์ 8 นี้... มิใช่หมดจดด้วยโคตรหรือทรัพย์...พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแยกกาย... จะบริสุทธิ์ในเพราะธรรมนั้นด้วยอาการอย่างนี้...” (ม.อ. 23/740/401-402)

จากพระคาถาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สถานที่แสวงบุญของพระสงฆ์ ได้แก่ พระเชตวันซึ่งเป็นสถานที่อบรมเจริญปัญญาและเป็นทั้งที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์อยู่แล้ว แม้ท่านไม่ได้ออกจาริกแต่การแสวงบุญเกิดที่นั่น กล่าวคือ มีการกระทำอันมีจุดประสงค์ให้ได้บุญ ได้แก่ การศึกษาและฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ส่วนบุญกุศลที่ได้รับนั้น ได้แก่ บุญที่เกิดจากจิตที่พากเพียรต่อการศึกษาฟังธรรม และบุญที่เกิดจากจิตที่ได้เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริง ในทางตรงข้าม แม้จะเพียรจาริกไปแห่งหนใดบุญก็ไม่เกิด หากไม่ประกอบพร้อมด้วยการสร้างบุญและจิตที่ตระหนักในบุญและเข้าถึงธรรม

การแสวงบุญเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกขณะจิต เพียงคิดอ่านสิ่งใดโดยกอธิปขึ้นด้วยความตระหนักในบุญ หรือเพียงจิตจดจ่อกับลมหายใจเป็นสมาธิเพียงชั่วอึดใจในรอบวันก็เป็นบุญมหาศาลแล้ว ดังนั้น แม้สถานการณ์โควิดจะส่งผลให้เกิดการจำกัดการเดินทาง แต่ผู้เข้าถึงธรรมก็ย่อมประกอบกิจกรรมให้เกิดบุญที่บ้านได้ ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ดังที่ปฏิบัติตามกันมาในสังคม อันเป็นกระแสนิยมที่ผิดและแผ่ซึ่งความโลภในบุญอย่างมีอัตตาตัวตน

การแสวงบุญยังมีมิติของความมีฉันทะ คือ เห็นคุณค่าของการเจริญกุศล มิใช่เพราะต้องการบุญก็นับว่าเป็นผู้แสวงบุญ นอกจากผู้แสวงบุญจะมีลักษณะรักและพึงใจในสิ่งที่เรียกว่าบุญ หมั่นชวนชวนสร้างบุญกุศลในชีวิตด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้ว อาจมีความใส่ใจในรายละเอียด เช่น เหตุอันใดหรือการกระทำสิ่งใด เมื่อใดกับใคร อย่างไร จึงจะได้ผลบุญบารมีสูงสุดหรือมากน้อยต่างกันด้วย มิใช่สักแต่เพียงอยากได้บุญแต่ไม่ลงมือทำอะไรเลย หรือสักแต่ทำให้สำเร็จไปตามขั้นตอน ดังตัวอย่างตามปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า

“ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวดา ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่าดังนี้ มนุษย์ทั้งหลายผู้จะบูชา เป็นผู้แสวงบุญ เมื่อจะทำบุญส่วนวิภูฏคามิ ให้ทานในที่ไหน จึงจะมีผลมาก. (พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า) บุคคลผู้ตั้งอยู่ในมรรค 4 จำพวก และผู้ตั้งอยู่ในผล 4 จำพวกนี้ชื่อว่าพระสงฆ์ เป็นผู้ตรง ดำรงอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา มนุษย์ทั้งหลาย ผู้จะบูชา สัตว์ทั้งหลายผู้แสวงบุญ เมื่อจะทำบุญส่วนวิภูฏคามิ ให้ทานในพระสงฆ์นี้ จึงจะมีผลมาก”(อภิ.ก. 81/1725/507)

พระคาถานี้แสดงให้เห็นว่า ท้าวสักกะหรือพระอินทร์เป็นตัวอย่างของผู้แสวงบุญโดยแท้ แม้ทำบุญก็ได้สักแต่เป็นไปตามกระบวนการ ท่านยังทูลถามพระพุทธเจ้าว่ามนุษย์ผู้ปรารถนาบุญทำทานใดจึงให้ผลมาก ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสอธิบายว่า หากให้ทานกับบุคคลที่ตั้งอยู่ในมรรคผล 4 จำพวกหรือพระสงฆ์ที่ดำรงอยู่ในศีลสมาธิปัญญาจะได้บุญมาก จะเห็นได้ว่าท่านเห็น

ประโยชน์ของการเจริญกุศล จึงพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและปริมาณของบุญด้วย และถามพระพุทธรองค์เสียก่อนเพื่อนำมาเป็นแนวปฏิบัติให้เหมาะสม

ผู้แสวงบุญควรสร้างบุญด้วยสัมมาสติและปัญญา บางครั้งเราทำกิจกรรมต่าง ๆ เพราะต้องการบุญ แต่ความเข้าใจและเจตนาของแต่ละคนก็กลับเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ได้รับผลบุญต่างกันด้วยเช่นกัน อาทิ การบริจาคทาน จุดมุ่งหมายของการให้ทานก็เพื่อสลดความตระหนี่ถี่เหนียวให้เบาบางลงจากจิตใจและเป็นอนุสัยให้มีจิตรักการทำบุญสุนทานไปถึงชาติหน้าตลอดจนได้รับความสุขอันเกิดจากการเอื้อเฟื้อคนรอบข้าง แต่บางคนทำทานหวังความร่ำรวยหรือเพื่อหน้าตาในสังคมเช่นนี้ก็อาจกลายเป็นการสร้างบาปแก่ตนเอง สำหรับการสวดมนต์นั้น จุดประสงค์ของการสวดมนต์คือได้สรรเสริญพระพุทธรูปคุณพระธรรมคุณและพระสังฆคุณ เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ได้เปล่งแก้วเสียงถวายพระศาสนา ใช้ประสาทหูทั้งสองสดับฟังบทสวดอันเป็นมงคลแก่ชีวิต น้อมจิตให้ประทับในทุกถ้อยคำจนเกิดเป็นสมาธิ แต่น่าเสียดายที่บางคนสวดมนต์เพียงเสริมดวงชะตา สวดเพียงแต่ออกเสียงให้จบครบจำนวนบทไปเท่านั้นบุญจึงไม่ประจักษ์เต็มที่ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อเรารักในการแสวงบุญ นอกจากต้องรู้ว่าทำอะไรได้บุญแล้วก็ควรกระทำด้วยสติ ควรใช้ปัญญาไตร่ตรองและศึกษาอานิสงส์ของบุญด้วยว่าทำด้วยเจตนาอย่างไรจึงจะได้รับบุญกุศลคุ้มเวลาและแรงกายแรงใจมากที่สุด

สถานการณ์โควิดไม่สามารถปิดกั้นชาวพุทธจากการแสวงบุญได้ เพราะบุญเกิดขึ้นได้ทุกที่ผ่านทุกกิจกรรม เพียงอาศัยการกำหนดจิตใจ ใช้สติและปัญญาในการดำรงตนเท่านั้น ในทางกลับกัน การได้เวลาได้คิณมาจากการถูกจำกัดการเดินทาง ยังเป็นโอกาสที่ดีที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะแสวงบุญที่บ้านเพิ่มขึ้น ด้วยการน้อมนำหลักธรรมต่าง ๆ มาใช้ในการครองใจตนตลอดจนใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันอีกด้วย ตัวอย่างหัวข้อธรรมะที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องนํางานกลับมาทำที่บ้าน หรือผู้ที่อยู่กับบ้านอยู่แล้ว ตามแนวทางปกติใหม่มีดังนี้

เบญจศีล (ศีล 5)

1. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํสมาธิยามิ	เว้นจากการฆ่าสัตว์
2. อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทํสมาธิยามิ	เว้นจากการลักทรัพย์
3. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี สิกขาปทํสมาธิยามิ	เว้นจากการประพฤติดีกาม
4. มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทํสมาธิยามิ	เว้นจากการพูดเท็จ
5. สุราเมรยมชชพมาทภูฏานา เวรมณี สิกขาปทํสมาธิยามิ	เว้นจากการดื่มสุรายาเมา
- สำหรับใครหลายคนนั้น การได้อยู่ที่บ้านนับเป็นโอกาสทองในการถือศีล 5 ให้บริสุทธิ์

เพราะหลายอาชีพกระทบต่อศีลอย่างเลี่ยงไม่ได้ บางอาชีพเกี่ยวข้องกับชีวิตสัตว์ อาทิ ประมง คำสัตว์ เป็นต้น บางอาชีพอาจใช้คำพูดที่เนื้อหาไม่ตรงความจริง บางอาชีพต้องดื่มสังสรรค์กับลูกค้า ฯลฯ ในยามที่อยู่บ้านตามลำพังหรืออยู่ร่วมเฉพาะคนในบ้าน การที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นก็

ลดลงไปโดยปริยาย หากตั้งใจสมาทานศีล 5 ในช่วงเวลาเช่นนี้ศีลหลายของเราก็อาจผุดผ่องได้ง่ายขึ้น

อิทธิบาท 4 (ธรรมให้สำเร็จความประสงค์ 4 อย่าง)

1. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ เพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
4. วิมังสา หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสู่ความสำเร็จ งานซึ่งยากกลับมาทำที่บ้านก็ต้องทำให้สำเร็จ ลุ่ลวงและแม้แต่งานน้อยใหญ่ในบ้านก็ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อทำให้เสร็จลุ่ลวงเช่นกัน เมื่ออยู่บ้านแล้วควรสร้างความพอใจกับการอยู่บ้านและงานนั้นๆเสียก่อน ลงมือทำอย่างใส่ใจและประเมินคุณภาพสิ่งที่ตนทำ บางครั้งการอยู่บ้านไม่ต้องเสียเวลาเดินทางและค่าโดยสาร อาจทำให้มีเวลาพอที่จะจัดการได้ทั้งงานบ้านที่ค้างค้างและงานประจำ เมื่อบ้านเป็นระเบียบเรียบร้อย บรรยากาศและความสัมพันธ์ภายในบ้านอาจดีขึ้นด้วย นั่นก็เป็นผลพวงจากการน้อมหลักธรรมนี้มาประพฤติ

อปัณณกปฏิบัติ (ข้อปฏิบัติไม่ผิด 3 อย่าง)

1. อินทริยสังวร สำรวมอินทริย์ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
2. โภชนมัตตัญญูตา รู้จักประมาณบริโภคอาหารแต่พอควรไม่มากไม่น้อยเกินไป
3. ชาคริยานุโยค ทำความเพียรเพื่อชำระกายใจให้หมดจดไม่เห็นแก่การนอน

คุณธรรมข้อนี้เอื้อประโยชน์แก่การประพฤติธรรมข้ออื่นขณะอยู่บ้านได้มาก อินทริยสังวร คือการสำรวมกายใจให้สงบมิให้หลงไปตามอารมณ์ที่มากกระทบ ยุคสมัยนี้การอยู่ที่บ้านหาใช่ว่าจะไม่มีเครื่องล่อใจ เครื่องมือสื่อสารทั้งวิทยุโทรทัศน์และโทรศัพท์มือถือสามารถเข้าถึงได้ทันทีไม่ต้องเกรงใจผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงาน จึงควรจำกัดการใช้เพื่อมิให้เบียดเบียนเวลาทำงาน ในทำนองเดียวกัน ก็ต้องอดทนกับคนรอบข้างซึ่งมารบกวนได้ง่าย นอกจากนี้ โภชนมัตตัญญูตา การรับประทานอาหารขณะอยู่บ้านนั้นเป็นไปได้อย่างอิสระ จึงควรคุมปริมาณอาหารให้สมดุล หากทานน้อยจะทำให้วังเหงาไม่มีแรง ทานมากก็อึดอัดทำงานไม่ได้ และนำมาซึ่งความอ้วนและโรคภัยต่อสุขภาพ ข้อสุดท้าย ชาคริยานุโยค ประกอบความเพียรไม่เห็นแก่การนอน การพักผ่อนช่วยฟื้นฟูกำลังก็จริงแต่ต้องระวังเรื่องนี้มากกว่าปกติเช่นกัน เพราะบ้านมีบรรยากาศในการทำงานน้อยกว่าสำนักงาน ถ้าไม่ตั้งใจควบคุมการนอนของตนเองให้ดีก็ส่งผลต่อภาระงานที่รับผิดชอบได้

บุญกิริยาวัตถุ 3

1. ทานมัย บุญสำเร็จได้ด้วยการบริจาคทาน
2. สีลมัย บุญสำเร็จได้ด้วยการรักษาศีล
3. ภาวนามัย บุญสำเร็จได้ด้วยการเจริญภาวนา

การได้อยู่ที่บ้านในช่วงโควิดอาจจะมีเวลามากขึ้น นับว่าเป็นเวลาสงบได้ระลึกถึงทานศีล และภาวนา ในช่วงระบาดโควิดก็ทำให้ได้มีโอกาสแบ่งปันน้ำใจช่วยเหลือบุคลากรทางการแพทย์ ได้ระลึกถึงบุญกุศลที่ได้สั่งสมมา ได้ระลึกถึงศีลอย่างน้อยก็ศีล 5 ซึ่งอาจจะลุกขึ้นมาปฏิบัติได้ บริสุทธิ์ช่วงนี้ และอาจมีเวลามากพอในการนั่งสมาธิ ได้มากขึ้นอย่างน้อยก็เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและบุญกุศลจากการชำระใจให้ตั้งมั่น

หัวข้อธรรมทั้งหมดที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพียงแนวทางแสวงบุญและประดับประดาตนเอง ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิดที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่บ้าน นักแสวงบุญผู้ชาญฉลาดจะ ศึกษาเพิ่มเติมและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตของตน เพราะมีความเห็นตรงเห็นชอบแล้วว่า การแสวงบุญที่แท้จริงจะทำแห่งไหนเวลาใดด้วยกิจกรรมใดก็ได้เพราะบุญอยู่ที่ใจ ไม่ต้อง แสวงบุญทิพย์และไม่จำเป็นต้องจาริกแสวงหาจากที่ใดหากใจยังเป็นอกุศล สำหรับการเที่ยวทิพย์ แนวพุทธนั้นเป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้รักในบุญที่นึกอะไรก็พลิกแพลงให้เป็นบุญได้เสมอ เราชาว พุทธสามารถแสวงบุญและสัมผัสสิ่งที่เป็นทิพย์ได้จริง เพราะบุญคือความเป็นทิพย์ ต้องถาม ตนเองก่อนว่าวันนี้คิดดีทำดีพูดดีแล้วหรือยัง

เมื่อเราปรารถนาบุญก็แสวงบุญในชีวิตด้วยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อให้ได้บุญ หากปรารถนาการเมืองทิพย์ก็ต้องน้อมธรรมะมาประพฤติปฏิบัติให้เป็นพลเมืองดีเพื่อสร้างแรง ขับเคลื่อนทางการเมืองเช่นกัน เพราะเราจะแสดงออกซึ่งการใช้สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง อย่างผู้มีคุณธรรมโดยจิตสำนึก และไม่ว่าในยุคสมัยใด สิ่งที่ได้จากปลูกฝังการประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นคนดีโดยนัยและพื้นฐานจิตใจนี้จะสร้างสรรค์สังคมการเมืองปกติใหม่ อันจะเปลี่ยนแปลง ไปสู่การเมืองทิพย์ที่ปรารถนาในวันข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

การเมืองทิพย์

วันเวลาผ่านไปสักก็เดือนปีก็คงมีแต่คนปรารถนา “การเมืองทิพย์” ยุคโควิดทำให้คนเรา อยากเดินทางทิพย์สู่โลกแห่งจินตนาการชั่วคราวและทราบดีว่าวันหนึ่งจะผ่านไป แต่ความถวิลหา การเมืองทิพย์ก็ยังมีความอยู่ทุกยุคทุกสมัย การเมืองทิพย์ที่ปราศจากการทุจริต ใฝ่ห่านักการเมือง เก่งและดี ความสามัคคีของประชาชน และอีกหลายความปรารถนา ที่แม้จะจินตนาการเป็นทิพย์ เพียงใด แต่ในความเป็นจริงกลับมีอาจหลีกเลี่ยงสภาพความขัดแย้งวุ่นวายที่ฝังรากลึกในสังคมได้ เลย โดยเฉพาะในรอบสิบห้าปีที่ผ่านมา ที่แม้จะมีช่วงที่บ้านเมืองสงบอยู่บ้าง แต่ก็อาจสัมผัสสิ่ง ที่เรียกว่า “ร่มเย็น” ได้เหมือนดังสมัย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลย-เดชมหาราช บรมนาถบพิตร

การเมืองทิพย์สำหรับชาวพุทธที่ไม่ใช่สิ่งที่ไม่มีความเป็นไปได้เลย เพราะอย่างน้อยชาวพุทธในเมืองพุทธอย่างเรามีธรรมะและกุศลจิตเป็นพื้นฐานในใจอยู่แล้ว การพัฒนาตนให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพด้วยธรรมะตลอดจนการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญมากเพื่อเตรียมพร้อม สังคมให้เริ่มเข้าสู่ภาวะการเมืองปกติใหม่ให้ได้อีกก่อน

การเมืองปกติใหม่

วิถีชีวิตแบบปกติใหม่ในยุคโควิดเกิดขึ้นได้จากการที่ทุกคนต่างร่วมมือเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตประจำวันของตัวเองเพื่อการอยู่รอด “การเมืองปกติใหม่” ก็เช่นเดียวกัน ย่อมต้องเกิดจากการที่ทุกคนไม่เว้นผู้หนึ่งผู้ใดต่างร่วมกันปลูกฝังธรรมะในจิตใจ มุ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษาของตนเอง คนรอบข้าง และประชาชนทั้งหลายให้รู้เท่าทันบุคคลและสถานการณ์ เพื่อสร้างสังคมการเมืองทิพย์ที่ดี ที่ปรารถนา และก่อให้เกิดเป็นการเมืองปกติใหม่ที่ยั่งยืนในอนาคต

ไม่ว่าในสังคมไทยหรือสังคมโลก ต่างเรียกร้องการนำธรรมะเข้ามาปรับใช้ในการบริหารประเทศและองค์กรต่างๆ เพราะแม้การเมืองการปกครองจะมีลักษณะเหมาะสมเช่นประชาธิปไตยแต่การบริหารจัดการในความเป็นจริงอาจไม่ใช้การบริหารที่ดีก็ได้ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) ตัวอย่างอาทิ “หลักธรรมาภิบาล” หรือ “Good Governance” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ธนาคารโลก (World Bank) เสนอขึ้นมารั้งแรก โดยมี UNPD หรือองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาตินำมาเผยแพร่อย่างจริงจังทั่วโลก (พระธรรมโกศาจารย์, 2550) แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติที่มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมทางศาสนา ประกอบด้วยหลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า (ธีระพล อรุณศิริกร, 2542) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ใช้ได้ดีทั้งกับภาครัฐและเอกชน สำหรับการปกครองในภาครัฐหมายถึงการบริหารจัดการที่ดีถูกต้องชอบธรรม ส่วนในภาคเอกชนคือการบริหารจัดการธุรกิจอย่างโปร่งใสด้วยจริยธรรม โดยประเทศไทยและหลายหน่วยงานในอารยประเทศต่างก็มีการนำมาปรับใช้และพัฒนาจนเกิดประสิทธิผล

การนำหลักธรรมหรือแนวคิดใด ๆ เช่น หลักธรรมาภิบาล มาปรับใช้กับการเมืองการปกครองนั้นเป็นสิ่งดี แต่จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของทั้งผู้นำและพลเมืองในชาติ ในเมืองไทยหลักธรรมาภิบาลเริ่มเป็นที่สนใจในภาครัฐและเอกชนมานานกว่าสองทศวรรษ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่ประเมินว่าแนวคิดนี้เป็นเพียงมโนคติไม่สามารถใช้ได้จริง ซึ่งอาจเป็นทัศนคติที่คับแคบแต่ก็ได้ผิดทั้งหมดเสียทีเดียว ต้องพิจารณาสาเหตุโดยปราศจากอคติ ด้วยการนำแนวคิดนี้ไปใช้แล้วไม่ประสบผลเท่าที่ควรเพราะอะไร อาทิ ตัวแนวคิดธรรมาภิบาลนั้นประจักษ์ในตัวอย่างแล้วว่าเป็นสิ่งดี แต่ผู้นำประเทศหรือองค์กรมีสำนึกและประยุกต์ใช้ได้ดีเพียงใด นำมาใช้โดยปราศจากจุดมุ่งหมายแอบแฝงหรือไม่ ประชาชนหรือลูกทิมเป็นคนมีคุณภาพมีฐานคุณธรรมจริยธรรมพอที่จะเข้าใจ ตลอดจนรับแนวคิดมาปรับใช้และต่อยอดเพื่อสังคมหรือองค์กรได้มากแค่ไหน ฯลฯ มิใช่โทษว่าเป็นเพียงนโยบายขยายฝันเสียทั้งหมด

การปลูกฝังธรรมะให้กับคนในชาติเพื่อขับเคลื่อนการเมืองปกติใหม่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษา ประการแรก หากปรารถนาการเมืองทิพย์ก็ต้องสร้างการเมืองปกติใหม่ที่ประชาชนล้วนมีธรรมะในการดำรงชีวิตให้เกิดขึ้นเสียก่อน เพราะเมื่อประชาชนมีระดับจิตใจคุณธรรมจริยธรรมสูงเป็นทุนอยู่แล้ว การจะใช้หลักธรรมาภิบาลหรือ

หลักธรรมใด ๆ มาบริหารประเทศก็สัมฤทธิ์ผลได้ง่าย ประการที่สอง การศึกษาจะช่วยยกระดับสติปัญญาความรู้อันมีผลเป็นอย่างมากต่อคุณภาพของประชาธิปไตย เพราะการเมืองจะดีได้ ประชาชนต้องมีคุณภาพดีก่อน วิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดคือความดี ความถูกต้อง สิ่งใดคือความพึงพอใจส่วนบุคคล ดังที่ สุรพล สุยะพรหม (2558) ได้กล่าวถึงสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ขณะดำรงสมณศักดิ์ พระธรรมปิฎกมีใจความสำคัญอันน่าสนใจว่า

“ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน วาทะของลินคอล์นนี้เป็นการเตือนว่า คุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชน ซึ่งต่างจากเดิมที่คุณภาพของประชาธิปไตยจะเป็นอย่างไรนั้นอยู่ในกำมือของผู้ปกครอง ดังนั้น ถ้าประชาชนมีคุณภาพดีประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลว คุณภาพของประชาชนจึงขึ้นต่อการศึกษา โดยเน้นว่า เสี่ยงข้างมากนั้นตัดสินใจไม่ได้ เมื่อประชาชนจะต้องตัดสินใจจึงต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพื่อให้เสี่ยงข้างมากเลือกเอาสิ่งที่ถูกต้องหรือเป็นจริง ไม่ใช่เพียงเพราะความต้องการ”

ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์นี้สนับสนุนว่า ในสังคมประชาธิปไตย การปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจะควบคู่กับการศึกษาให้กับพลเมืองจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ トラบโดที่เสี่ยงข้างมากมีอาจนำมาตัดสินใจ เช่นเดียวกับที่พระอาจารย์สายวัดป่ารูปหนึ่งได้อุปมาความสัมพันธ์ของการเลือกตั้ง ความถูกต้อง ความเห็นแก่พวกพ้อง เป็นรูปธรรมเข้าใจง่ายว่า หากสังคมหนึ่งมีผึ้งอยู่ 40 ตัว มีแมลงวัน 60 ตัว ลงคะแนนเสี่ยงกันว่าจะระหว่างน้ำผึ้งกับอูจจระสังใดดีกว่ากัน ผลสรุปก็ทราบอยู่แล้วว่า น้ำผึ้งเป็นของดีมีประโยชน์ แต่คงไม่ใช่สิ่งที่ถูกเลือกเพราะมีไ่ววิสัยที่มีแมลงวันซึ่งมีเสี่ยงข้างมากนิยมชมชอบ กลายเป็นเรื่องของอคติลำเอียง จะเห็นได้ว่า การศึกษาสร้างปัญญาให้ประชาชนรู้เท่าทันบุคคลและสถานการณ์ แต่คุณธรรมจริยธรรมจะบ่มเพาะมาตรฐานจิตใจทำให้ตัดสินใจในสิ่งที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำหรับใช้พิจารณาญาณร่วมกันเสมอ

ไม่ว่าสังคมการเมืองการปกครองรูปแบบใดก็ตาม คุณภาพของผู้นำและพลเมืองในชาตินั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นักรัฐศาสตร์ยุคสมัยต่างยังคิดค้นและแสวงหา “การเมืองอุดมคติ” อาทิ เพลโต (Plato) ที่เสนอแนวคิดอุดมรัฐไว้ในหนังสือ The Republic (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2557) เป็นต้น หรือรูปแบบการเมืองการปกครองที่ใช้ได้กับทุกสภาพสังคมซึ่งก็ยังไม่ปรากฏ มีแต่เพียงรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนช่วงเวลาของแต่ละสังคม อย่างไรก็ดี แม้จะค้นพบการเมืองในอุดมคติหรือเรียกให้ทันสมัยว่าการเมืองทิพย์ที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้แล้วนำมาใช้ แต่หากผู้ปกครองและพลเมืองไม่ดีก็ยังคงเกิดการทุจริตได้อยู่ดี ในทางตรงข้าม หากผู้บริหารและประชาชนมีการศึกษาและอยู่ร่วมกันด้วยคุณธรรมจริยธรรม ไม่ว่าจะใช้รูปแบบการปกครองแบบใดก็นำพาประเทศชาติไปได้ เป็นตรรกะที่พึงตระหนักอยู่แล้วว่า คุณภาพการเมืองไม่ว่าในสังคมใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้ปกครองและพลเมืองในชาติ

ชาวพุทธแสวงบุญด้วยการเป็นคนดีเพื่อสร้างบุญกุศล ชาวพุทธก็แสวงหาการเมืองทิพย์ หรือการเมืองอุดมคติด้วยการเป็นพลเมืองดีของชาติเพื่อสร้าง “สังคมการเมืองปกติใหม่” ให้เกิดขึ้นนั่นเอง เมื่อพลเมืองมีคุณภาพดีเพราะธรรมะเป็นบรรทัดฐานจิตใจอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องต้องเพินหารูปแบบการเมืองการปกครองอุดมคติอื่นใด เพราะแต่ละคนก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองทิพย์ เป็นพลเมืองของชาติที่ใช้สิทธิ์เสรีภาพทางการเมืองด้วยธรรมะ ด้วยวิจาร์ณญาณแห่งความถูกต้อง มิใช่เพราะผลประโยชน์หรือความต้องการหรือพวกมากลากไป และจะแสดงออกทางการเมืองบนพื้นฐานของกฎหมายเพื่อทัดทานมิให้บ้านเมืองเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสม สามารถคัดเลือกผู้นำที่ดี โดยเฉพาะมิให้คนไม่ดีขึ้นมาครองอำนาจ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ 6 ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 11 ธันวาคม 2512 ว่า

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ใครจะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อยจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้” (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, 2512)

การเมืองปกติใหม่จะเกิดขึ้นเหมือนกับวิถีชีวิตปกติใหม่ในยุคโควิดได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับทุกคน หากนาที่นี้กำลังมีผู้ค้านว่า การปลูกฝังธรรมะและการศึกษาในใจคนเพื่อขับเคลื่อนการเมืองปกติใหม่นั้นเป็นมโนคติเช่นเดียวกับกระแสวิจารณ์หลักธรรมาภิบาล สิ่งหนึ่งที่พึงระลึกคือ สังคมการเมืองปกติใหม่จะเกิดขึ้นก็ขึ้นอยู่กับท่านด้วยเช่นกัน..ว่าจะหันมาศึกษาธรรมะและพัฒนาการศึกษาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการเมืองปกติใหม่หรือไม่? จะยินดีร่วมมืออย่างจริงจังจนเกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นปกติใหม่เพียงใด? เพราะสำนึกที่ต่างกันของแต่ละคนก็อาจทำให้ “การเมืองปกติใหม่” กลายเป็นการเมืองตามปกติ..เหมือนเดิม

สรุป

สถานการณ์โควิดนอกจากมอบบทเรียนแห่งอนิจจังแก่มวลมนุษย์แล้ว ยังมอบโอกาสดีสำหรับหลายชีวิตเรียกว่าพลิกชะตากันได้ทั้งดีและร้าย ทำให้มนุษย์ใส่ใจกับการรักษาสุขอนามัยมากขึ้น ขณะที่ก็ทำให้ชาวพุทธในยุคโควิด-19นี้แสวงบุญด้วยการใส่ใจกับการรักษากายกรรม วชิกรรมและมโนกรรมของตนให้บริสุทธิ์แม้ต้องอยู่หรือทำงานที่บ้าน ซึ่งนั่นก็คือได้แสวงบุญตามแนวทางของพระพุทธองค์ด้วยการทำความดีไม่ว่าเวลาใดแห่งหนใดด้วยเจตนาให้เกิดผลบุญอันเป็นที่รัก ไม่ใช่การท่องเทียวขอพรตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วยความโลภในบุญตามกระแสนิยมปัจจุบัน ผู้แสวงบุญไม่ว่าคิดอ่านสิ่งใดก็ริเริ่มให้เป็นบุญได้ อาทิ การเที่ยวทิพย์ก็มีใช้เพียงกิจกรรมคลายเหงา แต่เลือกที่จะใช้ปัญญาโพสต์ภาพวัดวาอารามนำมาซึ่งอานิสงส์จริงอันเป็นบุญจากการ

ได้พบเห็นสมณะที่ยังความเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย รวมถึงน้อมธรรมะมาปฏิบัติให้ได้บุญได้ อาทิ ศีล 5 อิทธิบาท 4 อปณกปฏิบัติ 3 บุญกิริยาวัตถุ 3 ฯลฯ และยังช่วยประทับประคองชีวิตให้ผ่านความลำบากระหว่างการระบาดของเชื้อไวรัสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้แสวงบุญผู้ตั้งมั่นอยู่ในความดีอยู่แล้วก็ถือเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งจะสามารถเปลี่ยนสังคมการเมืองที่มีแต่ความขัดแย้งและการทุจริตในทุกยุคสมัยให้เป็นสังคมการเมืองปกติใหม่อันงดงามได้ เพราะคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนที่มีคุณธรรมและการศึกษาที่ช่วยให้รู้เท่าทันบุคคลและสถานการณ์ ยิ่งถ้าหวังการเมืองทิพย์หรือการเมืองอุดมคติในวันข้างหน้าเช่นนี้แล้วก็ต้องเร่งบ่มเพาะศีลธรรมในจิตใจของตนเองเสียก่อน เริ่มต้นง่ายๆโดยเพียรฝึกวิธีคิดให้กลายเป็นเรื่องบุญให้ได้ เช่น วันนี้จะไปเที่ยวทิพย์ที่ไหนให้ได้บุญกันดี? เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *มนุษย์กับสังคม ฉบับปรับปรุง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จักษ์ พันธุ์เพชร. (2557). *รัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). นนทบุรี: ธนภัทร.
- ธีรพล อรุณกลีกร และคณะ. (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- เปลื้อง ณ นคร. (2555). *พจนานุกรมไทย-ไทย*, สืบค้น 3 ธันวาคม 2564. จาก <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-pleang/> มโน
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550), *พระพุทธศาสนากับธรรมาภิบาล*. พุทธจักร, 61(8), 5-6.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2512). *พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช*. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.bedo.or.th/bedo/newcontent.php?id=74>
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2561). *พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมี. บุคส์ พับลิเคชั่นส์
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก. (ม.ป.ป.). *บุญเป็นหลักใหญ่ในโลก*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- _____. (2550). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- สุรพล สุยะพรหม. (2558). *ความคิดทางการเมือง: ประชาธิปไตย ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)*. สืบค้น 14 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14340>